

जाहिरातीचे दर.

सालील पर्यावर चोकरां
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाविवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल इन्सॉल माफ)

किरकोळ धंकास

कोन आणे.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । — कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख २३ मे १९४५

अंक २१

—: साठे बिस्किटे :—

ऑरेंज व श्रूसवरी

आतां स्थानिक ग्राहकांस अल्प प्रमाणांत मिळूं लागलीं. युद्धसमाप्तीचा काळ जवळ येत जाईल, तस-
तशीं परगांवचे ग्राहकांसहि हळू हळू मिळूं शकतील.

—साठे बिस्किट कं., पुणे २

संस्थापक :

कै. नानासाहेब सरपोतदार

पूना गेस्ट हाऊस

टेलिफोन
नं. ७७९तयार कपड्यांचे
व्यापारी

महिंद्रकर ब्रदर्स

गिरगांव, मुंबई नं. ४
व बुधवार चौक, पुणे.

जीर्ण व हटवादी हिंवतापासाठी
डॉ. बी. सी. रॉय ह्यांच्या कृतीप्रमाणें तयार केलेलें

पायरोनिल

प्रथितयश डॉक्टर्स वापरतात.

: सोल डिस्ट्रिब्यूटर्स :

फार्मास्युटिकल अँड जनरल पजन्सीज,
८६६ सदाशिव, पुणे २.

EVERYTHING IN RUBBER GOODS

- Hospital Requirements ● Cab Tyres
- Mechanical Rubber Goods ● Rubber Gloves
- Rubber Rollers for Textile Mills
- Ebonite Sheets & Rods etc.

The Western India Manufacturers' Agency, Ltd.,
Sir Vithaldas Chambers, 16 Apollo Street, Fort, Bombay
Tel. 32408 [Telegrams : "Artileather"

डॉंगर

याच्या
बालामुखाने
अशक्त मुल
सशक्त होतात

व्ही. पी. बेडेकर
आणि सन्स लि.
मुंबई.
मसाल्याचे
व्यापारी
पुणे एजंटः—
द. ना. हेजांब

नोगीचे
डॉंगर
छाप
शुद्ध निलगिरी तेल.

नोगी आणि कं. मुंबई ४

विविध माहिती

ऑस्टिन मोटरगाड्या येणार

प्रत्येकी सुमारे ६,१०० रुपये किंमतीच्या, १० अश्वशक्तीच्या कांही ऑस्टिन मोटारी जून अखेर हिंदुस्थानांत उतरतील. आवश्यक युद्ध किंवा नागरी कार्ये करणारांस त्या मिळू शकतील. त्यांनी ३१ मे पूर्वी प्रांतिक मोटार ट्रॅन्सपोर्ट कंट्रोलर, मुंबई ह्या पंचायत अर्ज करावा.

१५ दिवस अगोदर रिझर्व्हेशन

बी. बी. अँड सी. आय. रेल्वेवरील आगगाड्यांतील जागांचे रिझर्व्हेशन प्रवासाच्या १५ दिवस अगोदर आतां होऊ शकेल.

औषधे आली, व्यापाऱ्यांस चिंता

हिंदुस्थान सरकारने अमेरिकेंतून सर्व प्रकारच्या औषधांची मोठ्या प्रमाणावर आयात केली आहे. कांही औषधांचा बाजारांत मोठा पुरवठा झाला आहे, त्यामुळे औषधांच्या कांही व्यापाऱ्यांचे बरेच नुकसान झाले आहे.

मोहन-जो-दारो येथील अवशेषांचे स्थलांतर

दिल्ली येथे स्थापन व्हावयाच्या अखिल भारतीय भ्यूक्षियममध्ये मोहन-जो-दारो येथील अवशेष नेऊन मांडण्याचा हिंदुस्थान सरकारचा विचार आहे, त्यास सिंध सरकारचा विरोध आहे.

हिंदुस्थान सरकारची कर्जे

२८ एप्रिल, १९४५ अखेरच्या तिमाहींत हिंदुस्थान सरकारची ८३,००,००,००० रुपयांची कर्जे संपली. त्यांचा तपशील खाली दिला आहे:—

	रुपये
३% १९५७ व्हिकटरी लोन	१८,९५,००,०००
३% १९५९-६१ ”	११,५०,००,०००
३% पहिले डेव्हलपमेंट लोन	२७,००,००,०००
इतर कर्जे	२६,५०,००,०००

इजिप्तच्या इंग्लंडमधील येण्याची वस्तुछी

इजिप्तचे ग्रेट ब्रिटनमध्ये ३० कोटी पौंड येणे साठले आहे. त्याच्या फेडीसंबंधी त्या देशांमध्ये करार झालेला नाही, परंतु यंत्रसामुग्री व पक्का माल पाठवून कर्जे फेडण्याचा ग्रेट ब्रिटनचा विचार आहे, असे इजिप्तच्या फडणवीसांनी सांगितले.

बृहन्महाराष्ट्र कॉलेज ऑफ कॉमर्स, पुणे.

वरिल कॉलेजांतून इंटर कॉमर्स परिक्षेस बसलेल्या विद्यार्थ्यांपैकी एकूण ८६ विद्यार्थी उत्तीर्ण झाले. त्यांपैकी पहिल्या वर्गात २, दुसऱ्या वर्गात ३० व तिसऱ्या वर्गात ५४ आले. निकाल ५५% लागला. विश्वविद्यालयाचा निकाल ५१% आहे. कॉलेजचा विद्यार्थी, श्री. विमलचंद्र वालजीभाई देसाई, हा सर्वोच्च विश्वविद्यालयांतील विद्यार्थ्यांत पहिला आला व त्यास कॉमर्स विषयाची सर जेम्स बेबी शिष्यवृत्ति मिळाली. नव्यानेच स्थापन झालेल्या ह्या कॉलेजाचे यश अभिनंदनीय आहे.

स्टॅटव्ह क्लॉथ

अडीच वर्षांपूर्वी सरकारने स्टॅटव्ह क्लॉथची योजना सुरू केली तेव्हापासून आतापर्यंत १०० कोटी वार कापड वेगवेगळ्या प्रांतांत व संस्थानांत वाटून झाले आहे. ह्या कापडास वाढत्या प्रमाणावर मागणी येत आहे व स्टॅटव्ह क्लॉथच्या तऱ्हांची संख्याही वाढत आहे. आतापर्यंत गिरण्यांना ११३ कोटी वार कापडाचे उत्पादन करण्यास सांगण्यांत आले. ७५ कोटी वार कापडाची प्रत्यक्ष विक्री झाली आहे.

म्हैसूरमध्ये रेडिओ सेट्स तयार होणार

म्हैसूर सरकार आणि इंग्लंडमधील रेडिओ व वीज कंपन्यांच्या फिल्को गटाचे चेअरमन मि. लॉरेन्स बेनेट ह्यांचेमध्ये चालू असलेली बोलणी संपली असून, बंगलोर येथे रेडिओच्या उत्पादनाचा कारखाना येत्या नोव्हेंबरमध्ये निघण्यांत त्याचा शेवट होणार आहे.

शिक्षक पाहिजेत.

आमच्या हायस्कूलकरता इंग्रजी १ ते ३ इयत्ता अखेर शिक्षण देणेकरता पुरुष अगर स्त्री शिक्षक पाहिजेत. पगारांच्या अटीसह ताबडतोब अर्ज करावेत, लायस व अनुभवी शिक्षकांस कायम नोकरीच्या दृष्टीने चांगली संधी.

एस. ए. बोगर,

चेअरमन

येलूर को. सु. युनियन

तालुका वाळवे, जिल्हा सातारा.

विमेदारांचे मालकीची आदर्श विमा कंपनी दि सुप्रीम म्युच्युअल अँडुअरन्स कं. लि. पुणे.

महाराष्ट्राचे आर्थिक आघाडीवरील आपली कंपनी आपले व आपल्या कुटुंबियांचे भविष्यकाळाचे अनिश्चिततेपासून

संरक्षण करण्यास

विविध आकर्षक योजना व जास्तीत जास्त सवलती देण्यास तत्पर असणारी ही विमा कंपनी

आपल्या सेवेस तयार आहे.

अत्यंत काटकसरीची व्यवस्था व वाढते काम यामुळे सर्वत्र अभिनंदनास प्राप्त झालेल्या ह्या कंपनीत विमा उतरून व एजन्सी घेऊन — वाढत्या वैभवाचे भागीदार व्हा.

लिहण अगर भेटा :—

व्ही. एन. म्हैसूर, मॅनेजर

दि सुप्रीम अँडुअरन्स कंपनी लि. पुणे, ८६६ सदाशिव पेठ, पुणे नं. २.

अर्थ

हिंदी नाण्यांची दशमान पद्धतीची मांडणी

हिंदुस्थानांत तीन वर्षांपूर्वी सर्वत्र दुय्यम नाण्यांची भयंकर चणचण झाली होती, निकेल व टिन ह्यांचा पुरवठा अपुरा पडला होता व लोकांमध्ये नाणीं साठवून ठेवण्याची प्रवृत्ति पसरली होती. ह्या परिस्थितीवर उपाययोजना म्हणून हिंदुस्थान सरकारने दोन आणे, एक आणा, अर्धा आणा व एक पैसा ह्या किंमतीचीं नवीं नाणीं पाडून प्रसृत केलीं. तथापि, त्यांची बनावट व त्यांत वापरलेलें घातूंचें मिश्रण हीं अनेक दृष्टींनीं सोईचीं नाहींत असें आतां आढळून आलें आहे. मध्यें भोक असलेल्या पैशाचें नाणेंहि समाधानकारक ठरलेलें नाहीं. निकेलचा पुरेसा पुरवठा होऊं लागतांच, सध्याच्या निकेल-ब्रास ऐवजीं पूर्वीच्या क्युप्रो-निकेलचीं नाणीं पुनः मुरू करण्याचा सरकारचा विचार आहे. अर्थातच त्यासाठी मोठ्या प्रमाणावर नाणीं पाडावीं लागतील. सार्वजनिक हिताच्या दृष्टीनें नाण्यांत मूलग्राही महत्त्वाची सुधारणा करण्याची असल्यास, ती हातीं घेण्यांस हा समय सोईस्कर होईल असें सरकारचें मत आहे. शेजारच्या सिलोनमध्ये चालू असलेल्या पद्धतीप्रमाणें हिंदुस्थानांतहि नाण्यांची दशमानपद्धति चालू करावी, अशी सरकारपुढें सूचना आलेली आहे. सध्या १९२ पयांचा एक रुपया होतो, त्या ऐवजी १०० सेंटसचा एक रुपया करावा; सध्याचा रुपया, अथेली, पांवली, हीं नाणीं रहातील परंतु त्यांच्या खालील नाण्यांची जागा १० सेंट, ५ सेंट, २ सेंट, १ सेंट व कदाचित ३ सेंट हीं नाणीं घेतील, अशी ही योजना आहे. सध्याचीं दुय्यम नाणीं बाजारांतून अजिबात नाहींशी होईपर्यंत जुनीं व नवीं दोन्हीं नाणीं खेळतीं रहातील, परंतु काळांतरानें सध्याचीं २ आणे, १ आणा, ३ आणा, १ पैसा हीं नाणीं अजिबात नाहींशी झाल्यावर तीं पुनः पाडण्यांत येणार नाहींत. सध्याच्या रुपयास पुढेहि रुपयाच संबोधिलें जाईल, ३ रुपयाचे ५० सेंट होतील, ३ रुपयाचे २५ सेंट होतील व त्याचे खाली सेंटची आणखी इतर दुय्यम नाणीं येतील.

“बारा पया म्हणजे एक आणा व १६ आणे म्हणजे एक रुपया, हे सध्याचें कोष्टक हिशेबाचे दृष्टीनें फारसें सोईस्कर नाहीं. आधुनिक व्यापार व व्यवसाय ह्यांत हिशेब सुलभतेनें व जलद गतीनें पुरे होणें अगत्याचें असतें व ह्या दृष्टीनें दशमानपद्धतीसारखी सोईची नाण्यांची दुसरी पद्धति नाहीं,” असा युक्तिवाद पुढे मांडण्यांत येत आहे. सिलोन, चीन, इराक, पॅलेस्टाइन, मलाया, नेदरलँड इस्ट इंडीज, थायलँड, इत्यादि मागसलेल्या देशांनीं सुद्धा ह्या दशमानपद्धतीचा स्वीकार केलेला आहे. हिंदुस्थान, ग्रेट ब्रिटन व ब्रिटिश साम्राज्यांतील इतर देश हे मात्र आपल्या नाण्यांच्या जुन्याच मोडणींस धरून आहेत.

एका आधारभूत नाण्याचे अनुरोधानें मुख्यतः दहा पटींनीं वाढणारीं नाणीं ज्या पद्धतीत असतात, तिला नाण्यांची दशमान पद्धत म्हणतात. उदाहरणार्थ, “एक” हें आधारभूत मुख्य नाणें घरलें तर किंमतीत त्याचेवरील नाणीं “दहा,” “शंभर,” “हजार” अशीं

होतील व त्याचे खालील नाणीं .१, .०१, .००१ अशीं होतील. दशमान पद्धति पूर्णपणें अंमलांत असेल, तर अशा नाण्यांच्या व्यतिरिक्त इतर नाणीं आढळणारच नाहींत. फ्रान्समधील फ्रँक हे मुख्य नाणें आहे व १० फ्रँकचीं आणि १०० फ्रँकचीं, त्याचप्रमाणें १० सेंटिमचींहि नाणीं आहेत. परंतु त्यांबरोबरच सोईसाठी ५० फ्रँक, ५ फ्रँक, २ फ्रँक, ५० सेंटिम, २० सेंटिम, अशींहि पण नाणीं आहेत. जर्मन आणि अमेरिकन नाण्यांच्या दशमान पद्धतीतहि अशाच प्रकारचीं नाणीं आढळतात. हिंदी नाण्यांच्या पद्धतीत सुधारणा सुचविण्यांत येत आहे, तीमध्येहि ह्याच तऱ्हेचीं सोईस्कर दुय्यम नाणीं ठेवण्यांत यात्र्याचीं आहेत. परंतु, मुख्य हिशेबाच्या नाण्यांचें प्रमाण दशमान पद्धतीचें रहाणार, ही त्यांतील महत्त्वाची बाब आहे. अमेरिका, फ्रान्स, जर्मनी, ऑस्ट्रिया, हंगेरी, रशिया, जपान ह्या सर्व देशांनीं, १९ व्या शतकांतच आपलीं नाणीं दशमान पद्धतीवर आणून ठेवलीं आहेत. इंग्लंडमध्ये नाण्यांच्या पद्धतीत सुधारणा करण्यासंबंधीं आतांपर्यंत अनेकवार चर्चा झालेली असली, तरी हिंदुस्थानांत मात्र सुधारणा सुचविण्याचा महत्त्वाचा असा हा पहिलाच प्रयत्न आहे.

हिंदुस्थानांतील नाणीं दशमान पद्धतीवर आणण्यांतील अडचणी सहज लक्षांत घेण्याजोग्या आहेत. फार पूर्वीपासून चालत आलेली व लोकांच्या दृढ परिचयाची अशी सध्याची नाण्यांची पद्धति आहे, तीमध्ये एकदम बदल केला असतां तो लोकांस तात्काळ न पटणें स्वाभाविक आहे. तथापि, रुपया, अथेली व पावली हीं नाणीं आहेत तशींच कायम राहाण्याची असल्याकारणानें, नियोजित बदल हा फार क्रांतिकारक वाटणार नाहीं, अशी अपेक्षा आहे. पावलीखालील नवीं नाणीं प्रचारांत येऊन त्यांनीं सध्याच्या दुय्यम नाण्यांची जागा पूर्णतः घेण्यास बराच वेळ लागेल व तोंपर्यंत दोन्हीं नाणीं चालू राहातील, ही गोष्टहि नव्या नाण्यांच्या स्वीकारास पोषक अशीच आहे. दोन्ही प्रकारचीं नाणीं चालू राहातील तोंपर्यंत त्यांच्या किंमतीचा परस्पर संबंध लोकांच्या ध्यानांत रहावा, ह्यासाठी तुलनात्मक कोष्टकें छापून तीं बरेचवर सर्व ठिकाणीं वाटण्याची व्यवस्था करण्याचा सरकारचा विचार आहे. सध्या आणा, चवळी वगैरेंत सांगण्यांत येणाऱ्या किंमती पुढे सेंटमध्ये सांगण्या लागतील व त्यांत कांहीं काळ घोटाळा उडणार हें उघड आहे. पोस्टाचीं व रेल्वेचीं तिकिटें ह्यांच्या किंमती नव्या नाण्यांतच आकारल्या जातील. नवीं वेळ व जुनी (स्टॅट्ट) वेळ ह्यांमधील घोटाळा कांहीं दिवस चालू राहिला, परंतु त्याचा आर्थिक जीवनावर कांहीं परिणाम होऊं शकला नाहीं. परंतु दोन प्रकारचीं नाणीं कांहीं काळ चालू राहातील व जुन्या नाण्यांत सांगण्यांत येणाऱ्या किंमतीचें रूपांतर नव्या नाण्यांच्या किंमतीत प्रत्येक वेळीं करावें लागेल, त्या कारणानें कांहीं काळ घोटाळा माजल्याविना रहाणार नाहीं. विशेषतः, शैक्षणिक दृष्ट्या मागसलेल्या हिंदुस्थानांत नाण्यांतील ही सुधारणा लोकांच्या सवयी पडण्यास काळावधि लागेल हें उघड आहे.

हिंदी नाण्यांत सुधारणा घडवून आणणें इष्ट व फायदेशीर आहे हें मान्य झाल्यास, युद्धसमाप्तीनंतर तात्काळ ती सुधारणा घडवून आणणें सोईचें होईल, हें सहज पटण्याजोगें आहे, असें सरकारचें म्हणणें आहे. जनतेचें ह्यासंबंधांत काय मत आहे, हें अगोदर अजमावून घेऊन नंतरच पुढे पाऊल टाकण्याचा सरकारचा विचार दिसतो. कोट्यवधि नवीन नाणीं पाडण्यास

टाकसाळीस बराच वेळ लागेल, ह्या दृष्टीने नवीन सुधारणेबाबत अखेरचा निर्णय सरकारास लवकर घ्यावा लागेल आणि त्याकरिता लोकमत लवकर व्यक्त होणे अगत्याचें आहे. दशमान पद्धतीच्या नाण्यांपासून होणारे फायदे जनतेस जोपर्यंत माहीत नाहीत तोपर्यंत केवळ इतर देशांचा दासला देऊन न थांबता नव्या पद्धतीच्या फायद्यांचा तपशील लोकांना समजावून सांगण्याची व्यवस्था झाली पाहिजे. हिंदुस्थानांत अद्याप अनेक वजन व मापे प्रचलित असून त्यांची ठिकठिकाणचीं रूढ कोष्टकेहि भिन्न-भिन्न आहेत. त्यांत एकवाक्यता आणणे, तीं सर्व दशमान पद्धतीवर बसविणे व त्याबरोबरच नाण्यांची मांडणीहि दशमान पद्धतीची करणे, हे सर्वांत श्रेयस्कर होईल व दशमान पद्धतीच्या मांडणीचा खरा फायदा त्यापासून मिळू लागेल. फक्त नाण्यांची मांडणी बदलल्याने वजन-माप व किंमत ह्यांतील आजचे रूढ आढासे बदलले जातात आणि त्यांची जागा मात्र नवे आढासे तात्काळ घेऊ शकणार नाहीत, ही गोष्ट लक्षांत ठेवावी लागेल. नाण्यांची नवीन मांडणीची सूचना हे सरकारच्या प्रगतिप्रियतेचें लक्षण असले तरी प्रत्यक्ष योजना अंमलांत आणण्यापूर्वी तिच्या उपयुक्ततेचा नीट विचार झाला पाहिजे.

नित्योपयोगी वस्तूंच्या आयातीचे दीर्घगामी दुष्परिणाम

कॅनरा मिल्सचे मॅ. एजंट श्री. स. के. भावे ह्यांचे फेडरेशन ऑफ इ. चेंबर्सच्या सभेमधील भाषण

“रोजच्या व्यवहारांत लागणाऱ्या वस्तूंची परदेशाहून आयात होण्यांत हिंदुस्थानचें आर्थिक मरण निश्चित आहे. हिंदी व्यापार आणि उद्योगधंदे यांच्या जीवन मरणाचा हा प्रश्न आहे. परदेशी मालाची आयात चालू राहिली तर परदेशीय धंद्यांना जीवन मिळेल व हिंदी धंद्यांना मरण पत्करावे लागेल. चलनवाढीस आळा घालण्याकरतां परदेशी वस्तू आणण्यांत येत आहेत हे सरकारी समर्थन लंगडें आहे. परदेशी वस्तु स्वस्त मिळणे हे हिंदीस विलोभन असून हिंदी जनतेचे रक्त शोषणारे विष त्यांत आहे हे लक्षांत घेतले पाहिजे. चलनवाढीस आळा कितपत बसला हे सांगणे कठीण परंतु निरनिराळ्या कंट्रोलसमुळे हिंदी उद्योगधंद्यांत जे अडथळे निर्मिले गेले त्यांमुळे साहाजिकच उत्पादनाची व विक्रीचीही किंमत वाढून गैरवाजवी चढाओढ मात्र निर्माण होत आहे ! यंत्रसामुग्री आणण्यास जहाजांत जागा नसते पण तयार माल आणण्यास भरपूर जागा मिळते ! ज्या वस्तु येत आहेत त्या हिंदुस्थानांत न होणाऱ्या आहेत म्हणावे तर तसेही नाही !

ब्रिटिश कारखानदारांस संधी

“ब्रिटिश साम्राज्यातील उद्योगधंद्यांना कच्चा माल पुरविण्याचा आणि तयार माल विकत घेण्याचा उद्योग आपण अनेक वर्षे करीत आलों आहों; आणि आतां तर लढाईमुळे ज्या वस्तूंच्या अभावीं आपण दिवस काढले त्या वस्तु विकत घेण्याबद्दलची आमची उत्सुकता आणि लढाईमुळे प्रत्येकाच्या हातीं सेळणाऱ्या अमोप पैशामुळे वस्तु विकत घेण्याची वाढलेली पात्रता यांचा उपयोग परदेशीय कारखानदार करून घेतल्याशिवाय रहाणार नाहीत. जुना, पडलेला, साठलेला माल प्रथम येईल व तो युद्धकालीन किंमतीपेक्षा थोडा कमी किंमतीनेही विकण्यांत येईल. हिंदी उद्योगधंद्यांकडून त्यांच्याकडून ताकतीबाहेर काम करून

घेतले असल्यामुळे त्यांचीं यंत्रे खिळखिळी बसून जाऊन त्यांचेकडून वाढती मागणी पुरी होणार नाही हे उघड आहे. याकरतां हिंदी लोक यंत्रसामुग्रीची मागणी करतील व जुनी यंत्रे लढाईच्या भावांत पण लढाई संपण्याच्या शेवटच्या क्षणांत त्यांचे पदरांत पडतील असें दिसते. म्हणजे जुना मालही सपला व जुनी यंत्रेही खपली व हिंदुस्थानची विलायतेतील (लढाईमुळे निर्माण झालेली) शिल्पकही घटली असा तिहेरी प्रकार होणार आहे.

जुन्या यंत्रसामुग्रीच्या खरेदीचा परिणाम

“सर्व परदेशी आयातीविरुद्ध आपण नसून फक्त हिंदुस्थानांत तयार होणारा किंवा होऊ शकणारा माल परदेशांतून येऊ नये एवढेंच आमचें म्हणणें आहे. यंत्रसामुग्री व कांहीं कच्चा माल परदेशांतून आल्याशिवाय भागणारच नाही. जुनी यंत्रे घेण्याचा आग्रह सरकार करीत नाही असें ना. दलाल यांनीं परवां सांगितले. पण परदेशी मालाच्या आयातीचा ससेमिरा हा आग्रह निर्माण करीत आहे हे सांगणे जरूर आहे. सध्या ऑर्डरी दिल्या तर जुनी यंत्रे मिळणार व तीं परदेशीय नवीन यंत्रांच्या वस्तु निर्मितीला तोंड देऊं शकणार नाहीत हे उघड आहे.

संरक्षण मिळणार, तें केव्हां !

“उद्योगधंद्यांच्या उंबरठ्यांत नुकतेच पाऊल टाकलेल्या आमच्या महाराष्ट्रांत साठे बंधूना सिलोनमधून मिळणारी कोको-बीन्स, अलीकडे निर्यातीवर कंट्रोल बसल्यामुळे, मिळण्याचें बंद होऊन तो भाग बंद करण्याची पाळी येण्याचा संभव आहे. लष्कराला कंदील पुरविण्याचे कामांत ओगल्यांना पूर्णतः गुंतून राहावे लागले असून जनतेला उजेड दाखविण्याचें काम अमेरिकन कंदील करीत आहेत हे लक्षांत घेण्यासारखें आहे. म्हणजे अमेरिकन कंदील बाजारांत तुडुंब भरले म्हणजे ओगल्यांच्या कंदीलाचें काय होणार हे काय सांगायचास पाहिजे ! चार वर्षांपूर्वी कायदेमंडळांत त्यावेळचे व्यापार मंत्री ना. मुदलियार यांनीं सांगितले होते कीं लढाईच्या वेळीं निघालेले व लढाईच्या कार्याकडे आपले सर्वस्व वेंचणारे अशा प्रकारच्या कारखान्यांना सरकार जरूर प्रथम संरक्षण देईल. संरक्षण देण्याची भाषा ना. दलाल यांनींही परवा काढली. पण या गोष्टी अंमलांत लवकर येणे कठीण. १९३३ सालीं ओगल्यांनीं संरक्षण मागितले. पण प्राथमिक चौकशीच्या नमनांतच ६ वर्षे गेली व १९३९ सालीं लढाईच सुरू झाल्याने संरक्षणाचा प्रश्नच उरला नाही. हे उदाहरण लक्षांत घेण्यासारखें आहे.

मोहास बळी पडू नका

“प्रत्येक येणाऱ्या जहाजांतून रोज व्यवहारांत लागणाऱ्या वस्तु येऊं लागल्या आहेत व आपली शिल्पक कमी करीत आहेत. ही आयात म्हणजे उंटाचें पिल्लू आहे. करतां आपला निषेध परिणामकारक होईल असें पाहिले पाहिजे. लढाईच्या काळांत डी. आय. आर. नुसार आपण अनेक आवश्यक वस्तूंच्या अभावीं अद्याप जिवंत राहिलो आहोंत. परदेशी माल स्वस्त येईल, मोहक असेल हेही खरे पण त्याशिवाय आपण आजवर जसे राहिलो तसेच आणखी कांहीं काळ निग्रहाने राहिले पाहिजे. ही वेळ जर घालाविली व मोहाला बळी पडलो तर हिंदी आर्थिक दास्य चिरंतर झालेच. आपल्या निषेधाचा परिणाम होऊन आयात बंद पडली तर ठीकच पण तसें न झाले तर स्वदेशी धर्माचा आदेश जनतेला देण्यास, मी प्रथम म्हटल्याप्रमाणे फेडरेशनने पुढे आले पाहिजे.”

सुट विचार

बंगालमधील दुष्काळाची चौकशी

अन्नाच्या दुर्मिळतेमुळे लाखों लोक बंगालमध्ये मृत्युमुखी पडले आणि रोग व साथी ह्यांनी पछाडले, तेव्हां सरकारास ह्या भयंकर आपत्तीची चौकशी करून तिची कारणे शोधून काढण्यासाठी एक कमिशन सर जॉन बुडहेड ह्यांचे अध्यक्षतेसाली नेमावे लागले. गोळा केलेल्या माहितीच्या आधारावर त्याने बसवलेले सिद्धांत प्रसिद्ध झाले आहेत, त्यांवरून बंगाल सरकारच्या अव्यवस्थेवर आणि कार्यक्षमतेच्या अभावावर तसेच व्यापाऱ्यांच्या निर्घृण नफेबाजीवर विदारक प्रकाश पडला आहे. निसर्गाच्या प्रकोपामुळे माणसावर प्राणसंकटे येतात तेव्हां देखील त्यांच्या निराकरणार्थ सरकारास व समाजास प्रयत्नांची शिकस्त करावी लागते. बंगालमधील दुष्काळास भाताच्या पिकाची असमाधानकारक परिस्थितिसारसी मानवी प्रयत्नाच्या मर्यादेबाहेरिल कारणे थोडीबहुत जबाबदार असली तरी प्रांतिक सरकारास भावी दुष्काळाची कल्पना येणे आवश्यक होते आणि त्यासंबंधांत योग्य व्यवस्था त्याने अगाऊ करावयास हवी होती असे कमिशनचे म्हणणे आहे. घान्याची जमनाजमव, पुरवठा व वाटणी ह्यांची तरतूद करण्यांत प्रांतिक सरकारच्या हातून झालेली दिरंगाई व गैरव्यवस्था आणि त्यामुळे असहाय जनतेची झालेली प्राणहानि ह्यांचे उद्देगजनक चित्र कमिशनने रेखाटले आहे. त्याच्या ताशेऱ्यांतून मध्यवर्ती सरकारहि सुटले नसले तरी त्याने बंगाल सरकारासच मुख्यत्वेकरून दोषी ठरवले आहे. त्याने अविष्कृत केलेल्या अनिष्ट राजकीय, कारभारविषयक व सामाजिक घटनांचा परिणाम बंगालमधील सार्वजनिक जीवन सुधारण्यांत आणि तेथील जनतेने योग्य तो बोध घेण्यांत होईल अशी अपेक्षा करणे स्वाभाविक आहे.

बंगालमध्ये लाचलुचपतीस आळा

बुडहेड कमिशनने बंगालमधील सरकारचा निष्काळजीपणा व बेफिकीरी ह्यांच्या योगाने त्या प्रांतातील दुष्काळाने उग्र स्वरूप कसे घारण केले ह्याविषयी व्यक्त केलेल्या अभिप्रायाचा उल्लेख आम्ही वर केला आहे. कांहीं थोडे लोक संपत्तीत लोळत असतां बहुजन गरीब जनतेची उपासमार चालली होती असे इदयद्रावक उद्गार बंगालच्या दुष्काळाबाबत काढून कमिशनने तेथे बोकालेलेल्या निघ नफेबाजीचा व लाचलुचपतीचा निर्देश आपल्या रिपोर्टांत केलेला आढळतो. सर आर्चिबॉल्ड रोलंड्स (सध्याचे हिंदुस्थान सरकारचे फडणवीस) ह्यांच्या अध्यक्षतेसाली बंगालमधील लाचलुचपतीची चौकशी करून तिला आळा घालण्यासाठी उपाय सुचविण्यासाठी एक समिती नेमावी लागली. त्यावरून त्या प्रांतांत ह्या अनिष्ट प्रकाराचा प्रसार किती झाला आहे ह्याची कल्पना येते. युद्ध परिस्थितीत कोट्यवधि रुपयांचा सरकारी खर्च निरनिराळ्या बाबींवर चालला आहे आणि विविध नियंत्रणे व्यापारी वगैरे व्यवहारांवर घालण्यांत आली आहेत. त्याचप्रमाणे, अनेक नवीन सरकारी खाती स्थापन झाली आहेत आणि त्यांत हजारों नोकर नेमले जात आहेत. ह्या सर्व घडामोडींत लाच देण्यास व घेण्यास वाटेले तेवढी जागा निर्माण झाली आहे. पापाराचे परवाने देणे, सरकारी नोकरांच्या नेमणुका करणे

इत्यादि संबंधांत रोलंड्स समितीने विशिष्ट निर्बंध सुचवले आहेत. बंगालमधील राजकीय, सामाजिक व राज्यकारभारविषयक वातावरणच इतके दूषित होऊन गेलेले दिसते की ते झुद्ध होण्यास दीर्घगामी व कडक उपायांची योजना अगत्याची आहे.

मोठ्या किंमतीच्या ब्रिटिश नोटा बंद होणार

दहा शिलिंग आणि एक पौंड किंमतीच्या चलनी नोटा खेळण्याच्या बंद करण्याचा अधिकार बँक ऑफ इंग्लंडला १९२८ सालच्या एका कायद्याने देण्यांत आला होता; त्याच क्षेत्र आतां विस्तृत करण्यांत आले असून तो दहा पौंड व त्यापेक्षा वरच्या नोटांसहि लागू करण्यांत येणार आहे. ह्या नोटा परत घेण्याचा बँकेचा ठराव प्रसिद्ध झाल्यावर विशिष्ट मुदतीनंतर त्यांच्या कायदेशीर चलनाचे स्वरूप नाहीसे होतं. त्यांच्या मोबदला दुसरे चलन त्या घारण करणारांस देण्याची बँकेची जबाबदारी अर्थात् नष्ट होत नसल्याने जनतेचे नुकसान होत नाही. दोन वर्षांमागे दहा पौंड किंमतीच्या नवीन नोटा काढण्याचे बंद करण्याचे बँकेने ठरवले होते. भारी किंमतीच्या बँक ऑफ इंग्लंडच्या नोटांचे संबंधांत असे घोरण अंगिकारण्याचा उद्देश त्यांचा काळा बाजार बंद पाडणे हा आहे. ब्रिटिश सरकार एका बाजूने हुंडणावळीचे नियंत्रण करीत असतां नोटांचा दुरु पयोग इंग्लंडच्या बाहेर चलन पाठवण्याकडे होत असल्याने मोठ्या किंमतीच्या नोटांचा कायदेशीरपणाच दूर करणे आवश्यक झाले आहे. त्याचप्रमाणे, बँक ऑफ इंग्लंडच्या सोड्या नोटा बाहेरच्या देशांत तयार केल्या जात आहेत आणि जर्मनीने ही कारवाई मोठ्या प्रमाणांत केली असल्याचे आलिकडे बाहेर आले आहे. दहा पौंड आणि त्या वरच्या नोटांचा कायदेशीरपणा नष्ट केला गेल्यास असल्या लबाडीस वाव उरणार नाही. पाच पौंडांच्या नोटा इंग्लंडमध्ये सामान्य देण्या-घेण्यांत अत्यंत सोयीच्या असल्याने त्यांस हात लावला जाणार नाही असे दिसते. काळा बाजार आणि बनावट नोटांचा प्रसार बंद करण्यास मोठ्या किंमतीच्या नोटा चलनांतून काढून घेतल्या जाणे हा उपाय परिणामकारक झाल्यावाचून राहणार नाही. नोटांचा बेकायदेशीर व गैरवाजवी उपयोग करणारांस हलक्या किंमतीच्या नोटांचे महत्त्व नसल्याने आणि असले चढन ब्रिटिश जनतेस आवश्यक असल्यामुळे बँक ऑफ इंग्लंड तिला देण्यांत आलेला अधिकार त्याचे उद्दिष्ट साध्य होईल अशा बेतानेच वापरील हें उधद आहे.

युद्धांतून मोकळ्या होणाऱ्या लोकांच्या व्यवसायाची व्यवस्था

युरोपातील युद्ध संपले आहे आणि पूर्व पश्चिमांतील युद्धास आतां अधिक जोर येऊन तेहि लवकरच संपेल ह्याविषयी शंका नाही. लष्करी कामाच्या निरनिराळ्या क्षेत्रांमध्ये हिंदुस्थानांत लक्षावधि माणसे आज गुंतली आहेत, ती युद्ध संपताच मोकळी होतील आणि ज्ञाततेच्या काळांतील जीवनांत त्यांस पूर्व-स्थानावर परत यावे लागेल. पण युद्ध परिस्थितीत लढाऊ गरजांमुळे विविध प्रकारच्या व्यवसायांचा अफाट विस्तार झालेला असतो आणि कर व कर्जे ह्यांमधून येणाऱ्या पैशाने लक्षावधि लोक तात्पुरते पोसले जातात. युद्धसमाप्तीनंतर पैशाचा हा ओष ओसरणार आणि ज्यांवर तो आज खर्च केला जात आहे ती

कामेहि संपुष्टांत येणार. प्रग ह्या लक्षावधि लोकांस कामें, व्यवसाय व धंदे मिळून त्यांच्या चरितार्थाची सोय कशी होणार हा अव-घट प्रश्न उपस्थित होतो आणि त्याचा विचार शुद्धसमाप्ती जवळ येऊं लागली असतांच करावा लागतो. ह्याप्रमाणें लढाऊ कामांतून मोकळ्या होणाऱ्या लोकांच्या नित्य व्यवसायाची व्यवस्था लावण्याची योजना हिंदुस्थान सरकारनें आसली आहे ती पुढील वर्षाच्या फेब्रुवारी महिन्यापासून अमलांत यावयाची आहे. संबंध देशांत मिळून ७१ व्यवसाय व्यवस्था केंद्रे स्थापन केली जातील आणि त्यांचे मार्फत गरजू लोकांस त्यांच्या योग्यतेस अनुसरून कामें मिळवून देण्याची तजवीज करण्यांत येईल. ह्या योजनेची मुदत पांच वर्षांची असून तिच्यावर दर वर्षी ५८ लक्ष रुपये खर्च होतिल. ह्या रकमेपैकी सुमारे १४ लक्ष रुपये प्रांतिक सरकारांस खर्चाचे लागतील.

कोल्हापूरची आर्थिक सुधारणेची योजना

लोकांच्या जीवनाच्या अनेक अंगांचा विचार करून त्यांत शक्य तेवढी सुधारणा घडवून आणण्याच्या उद्देशानें कोल्हापूर संस्थानच्या मंत्रिमंडळानें स्वतंत्र सुधारणा खातें निर्माण केलें असून त्यासंबंधातील तपशीलवार योजना आसण्याचें कार्य हातीं घेतलें आहे. ह्या सुधारणा खात्याच्या पहिल्या अधिकृत प्रकाशनांत नियोजित सुधारणांची कल्पिलेली रूपरेषा देण्यांत आली आहे, तीवरून मंत्रिमंडळाचें प्रगतीविषयीचें उद्दिष्ट व्यापक पण व्यावहारिक स्वरूपाचें असल्याचें दिसून येतें. आपल्या योजनांस युद्धोत्तर पुनर्घटना हें आतां रूढ झालेलें अगडबंब नांव न देतां सर्वांगीण सुधारणा असें त्यांस संबोधण्यांत स्वतःच्या जबाबदारीची जाणीव आणि व्यवहारचातुर्य हीं स्पष्टपणानें त्यानें व्यक्त केली आहेत. शेती, धंदे, जंगले, व्यापार, रस्ते, कालवे, शिक्षण, आरोग्य, इत्यादि आर्थिक सुधारणेच्या साधनांत विस्तार व कार्यक्षमता हीं कशीं घडवून आणण्याचा विचार आहे ह्याची स्थूलमानांची कल्पना प्रस्तुत प्रकाशनांत देण्यांत आली आहे आणि सुधारणा योजनांस लागणारा पैसा उभारण्याच्या मार्गांचेहि दिग्दर्शन त्यांत आहे. कोल्हापूर मंत्रिमंडळ लोकांच्या आर्थिक व नैतिक प्रगतीसाठीं कोणते विविध उपाय योजणार आहे ह्याच्या माहिती-बरोबरच जनतेचें सहकार्य आणि तिनें स्वतः उचलणें आवश्यक असलेली जबाबदारी ह्याविषयीची जाणीव मंडळानें करून दिली आहे. सुधारणांचा बारीक तपशील तयार केला जात आहे, पण त्यांचें सर्वसाधारण स्वरूपाचें चित्र प्रस्तुत प्रकाशनांत रेखाटण्यांत आलें आहे, तें उद्बोधक आहे. त्यांत सुधारणाविषयक ध्येयवादास व्यावहारिकतेच्या मर्यादित चौकटीत बसवण्याचा योग्य प्रयत्न केलेला दिसत आहे, हा त्याचा ठळक गुण आहे.

जर्मनीच्या बनावट " ब्रिटिश " नोटा

तीन कोटी पौंड किंमतीच्या ब्रिटिश चलनी नोटांच्या बनावट नोटा जर्मनीनें तयार करवून युरोपांत त्या चालविल्या व त्यांचे मोबदल्यांत माल मिळविला, असें आतां उघडकीस आलें आहे. आपल्या देशांत बाहेरून नोटा आणण्यास ग्रेट ब्रिटननें बंदी करून, त्यांची तटस्थ राष्ट्रांतील किंमत उतरविली. ५ पौंडांवरील नोटा काढण्याचें बँक ऑफ इंग्लंडनें दोन वर्षांपूर्वी बंद केलें व आतां ५ पौंडांवरील नोटा व्यवहारांत चालणार नाहींत, असें जाहीर झालें आहे. बँकेतच फक्त त्यांची मोड मिळू शकेल.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

आधिकृत मांडवल	रु.	३,००,००,०००
सपलेलें मांडवल	रु.	२,९६,७९,९००
वसूल झालेलें मांडवल	रु.	१,४८,३५,५५०
रिझर्व फंड	रु.	१,७८,८५,५५०

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: जुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळवादेवी आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (मद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (माणिक चौक शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अमृतसर, अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रि (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बहा बझार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, जुनागड, कराची, मद्रास, नागपूर (किंग्ज), नागपूर (इतवारी बझार), पालनपूर, पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत, वेरावल, भुज (कच्छ).

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्स्टर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर चुनीलाल क्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नार्थ, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, जी. बी. ई., के. सी. आय. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दरानें व्याज दिलें जातें. रु. १,००,००० वरील व्याज सात योजनेनें दिलें जातें. सहामाही अक्षर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिलें जात नाहीं. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजानें स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

बिल्स व सेटलमेंट्सप्रमाणें बँक एक्झिक्यूटिव्ह व ट्रेडी म्हाणून काम करते, सर्व तऱ्हेचे ट्रेडीचे काम केले जातें. नियम अर्ज करून मागवावेत.

एजंट:—एच्. ए. करीमभाई

इनकॅंडीसंट लॅप्स मॅन्युफॅक्चरिंग

कंपनी, लिमिटेड

३७६ शुक्रवार, पुणे २

सरकारी सप्लाय खात्याची गॅस बत्त्यांची मोठी ऑर्डर पुरी करण्याचें कार्य चालू आहे.

नवीन शेअर विक्रीस सरकारी मान्यता मिळाली असून विक्री सुरू आहे.

ठेवी स्वीकारल्या जातात

वराबद्दल चौकशी करा

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर

“बँकांच्या डायरेक्टर बोर्डावर ठेवीदारांचे प्रतिनिधी पाहिजेत.”

विमा कंपन्यांतील विमेदार-डायरेक्टरांचा दाखला

निवडणुकीसंबंधी तपशीलवार सूचना

(न्यू सिटिझन बँक ऑफ इंडिया लि. चे मॅनेजिंग डायरेक्टर श्री. द. दि. देशपांडे, वी. ए. हे बँकांच्या बोर्डावरील ठेवीदारांच्या प्रतिनिधित्वाचे पहिल्यापासून पुरस्कर्ते आहेत. नवीन बँकिंग कायद्याची तपशीलवार छाननी करतांना त्यांनी ह्या प्रश्नाची खुलासेवार चर्चा केली आहे. त्यांच्या प्रमुख मुद्यांचा सारांश येथे दिला आहे.)

बँकिंगचा धंदा भांडवलवाल्यांचेच हाती ठेवण्याचा कायदा करणारांचा हेतु दिसतो, कारण कायद्यांतील कित्येक बाबी, विशेषतः भांडवल व शाखा, अशा प्रकारच्या आहेत की, त्या फक्त भांडवलवाल्यांच्याच आवाक्यांतील आहेत. मध्यम वर्गीयांनी नोकर ह्या नात्यानेच बँकिंगच्या धंद्याचे प्रगतीस हातभार लावावा, अशी परिस्थिति निर्माण होत आहे. मध्यमवर्गीत घ्येयवादी, उत्साही व कार्यतत्पर असे पुष्कळ लोक उपलब्ध आहेत व त्यांस योग्य संधी मिळाल्यास बँकिंगसारख्या संस्था ते यशस्वी रीतीने उभारू व वाढवू शकतील. ठेवीदार हे मुख्यतः मध्यम वर्गीयच लोक असतात, हेहि कायदा करणारांनी घ्यानांत ठेवले पाहिजे. त्यांच्या सेव्हिंग्ज व मुदती ठेवी साधारणतः स्थिर राहातात व त्यांचा व्यापार आणि उद्योगधंदे पोसण्याकडे बँका उपयोग करतात. अशा ठेवीदारांच्या वर्गाचे हितसंरक्षण करणे हे रिझर्व्ह बँकेचे व विधिमंडळाचे कर्तव्य आहे. नियोजित कायद्याच्या १६, १८ व १९ व्या कलमांनी दिलेले संरक्षण अपुरे व अप्रत्यक्ष स्वरूपाचे आहे. विमा कंपन्यांच्या विमेदारांना डायरेक्टर बोर्डावर प्रतिनिधित्व देण्यांत आलेले आहे, त्याच स्वरूपाचे प्रतिनिधित्व बँकांच्या ठेवीदारांना त्यांच्या बोर्डावर मिळाले पाहिजे. बँकांच्या ठेवीचे मानाने त्यांचे भाग भांडवलाच्या अगदी कमी असते व ठेवीचा आकडा वसूल भाग भांडवलाच्या २० ते ३० पट व कांहीं बाबतीत ५० पटहि असू शकतो, हे लक्षांत घेतां ठेवीदारांना बँकांच्या डायरेक्टर बोर्डावर प्रतिनिधित्व देणे आवश्यक व रास्त आहे. विमेदारांचे विमा कंपनीत दीर्घ मुदतीपर्यंत हित निगडित झालेले असते, तशी गोष्ट बँकांच्या ठेवीदारांची नाही, अशी सबब पुढे केली जाणे संभवनीय आहे. परंतु सुस्थापित बँकांच्या ठेवीदारांची काळजीपूर्वक छाननी केली तर वर्षानुवर्षे मोठाल्या ठेवी ठेऊन बँकेशी दीर्घकाळ हितसंबंध निगडित असलेले किती तरी ठेवीदार असतात हे आकडेवार सिद्ध करता येईल. विमेदारांप्रमाणेच त्यांचे दीर्घकालीन हितसंबंध असतात. ठेवीदारांना बँकांच्या बोर्डावर प्रतिनिधित्व देण्याची वेळ केव्हाच येऊन ठेपलेली आहे, हे प्रतिनिधित्व कसे देण्यांत यावे हे ठरवितांना विमेदारांच्या प्रतिनिधित्वाचा आदर्श पुढे घेण्यास प्रत्ययाय नाही. त्यासंबंधांत सालील सूचना करण्यांत येत आहेतः—

(अ) कोणत्याहि बँकिंग कंपनीतील ठेवीचा आकडा वसूल भांडवलाच्या मानाने कितीतरी पटीने मोठा असतो, ह्या दृष्टीने

ठेवीदारांचे व भागीदारांचे डायरेक्टर ह्यांचे प्रमाण सारखे, म्हणजे ५० : ५० असवे.

(ब) दोन्ही प्रकारच्या डायरेक्टरांपैकी एक तृतीयांश डायरेक्टर दरसाल निवृत्त व्हावेत.

(क) ज्यांची किमान ठराविक रकमेची व किमान मुदतीची (३ वर्षे) ठेव बँकेत आहे, अशांनाच ठेवीदारांचे डायरेक्टर निवडून देतां येईल. मतदार-ठेवीदारांचा एक वर्ग करण्यांत यावा. करंट, सेव्हिंग्ज व मुदती ठेवीदारांना सालील प्रकारे मतदानाचा अधिकार असावा.

(१) तीन वर्षे ज्यांच्या करंट खात्यांत दररोज किमान ३,००० रुपये शिल्लक असतील, अशांना मताधिकार

(२) तीन वर्षे ज्यांच्या सेव्हिंग्ज खात्यांत दरमहा किमान १,००० रुपये शिल्लक असतील, अशांना मताधिकार

(३) किमान ५,००० रुपयांची किमान ३ वर्षांची ठेव निवडणुकीचे वेळी असणारांस मताधिकार

ठेवीदारांची संख्या मोठी असल्याकारणाने मतदार-ठेवीदारांची यादी तयार करणे निष्कारण त्रासाचे होईल, असा आक्षेप घेतला जाण्याचा संभव आहे, परंतु अधिक काळजीपूर्वक छाननी करतां व विमेदारांच्या तत्सम प्रश्नाशी तुलना करतां ही तक्रार निराधार असल्याचे दिसून येईल. ओरिएंटल, बँबे म्युच्युअल, हिंदुस्थान ओ-ऑपरेटिव्ह अशा विमा कंपन्यांचे लक्षावधि विमेदार असतांहि, विमेदारांच्या डायरेक्टरांच्या निवडणुकी किती व्यवस्थितपणे होतात ! निवडणुकीचे तंत्र सोपे करण्याची एक युक्ति सूचवितां येण्याजोगी आहे. सातें उघडतांना ठेवीदारांकडून त्यास मतदार-ठेवीवर होण्याची इच्छा आहे किंवा नाही हे स्पष्ट करून घ्यावे. दोन प्रकारच्या ठेवीदारांची दोन वेगळी पुस्तके उघडलीं म्हणजे झाले. मतदार-ठेवीदारांचे वर्गात रहावयाचे किंवा नाही हे ठेवीदारांनं ठरविले, म्हणजे सोपे होईल. एका वर्गातून दुसऱ्या वर्गात वरचेवर बदलून जाण्याच्या अस्थिर प्रवृत्तीवर उपाय म्हणून ठराविक कारणाखेरीज त्यास मूळ वर्गात पुनः येतां येणार नाही, असा नियम करण्यांत यावा. अशा रीतीने ठेवीदारांचा एक कायम वर्ग निर्माण होईल व वेळोवेळ बँका बदलणाऱ्या ठेवीदारांच्या प्रवृत्तीसहि कांहीं अंशी आळा बसेल.

मतदार-ठेवीदारांचा वर्ग निर्माण केला त्याच प्रकारे निवडणुकीच्या पात्रतेची व्यवस्था करतां येईल. किमान ५ वर्षे ज्यांची १५,००० रुपयांची मुदती ठेव आहे, अशांनाच डायरेक्टरांच्या जागेसाठी उभे राहतां यावे. देण्याचे बाबतीत त्याची भागीदारांचे डायरेक्टराशी बरोबरी व्हावी ह्याकारितां त्यास बँकेच्या कॉन्ट्रिब्युटरीजच्या यादीत करारान्वये घालण्यांत यावे. म्हणजे ठेवीदार-डायरेक्टरांच्या स्थानाचे मुदतीत बँक गुंडाळण्यांत आली तर त्यास भागीदार-डायरेक्टरांच्या बरोबरीने तोषीस बसेल. ठेवीदार-डायरेक्टरांनं किमान लायकीचे भागच विकत घेतले असतील तर कॉन्ट्रिब्युटरीजच्या यादीत त्यास दाखल करविण्याचे कारण नाही. सुरुवातीस ठेवीदारांचे बोर्डावरील प्रतिनिधी कोऑप्शन पद्धतीने घेऊन पुढे निवडणुकीचे तत्त्व अंमलांत आणले तरी चालेल. मुंबईच्या न्यू सिटिझन बँक लि. ह्या शेड्यूल्ड बँकेने ह्या दिशेने प्रत्यक्ष प्रारंभ केलेला आहे.

बंगालच्या तागास जगभर मागणी

स्कॉटलंडमधील लोकांचे वर्चस्व

तागाच्या जागतिक लागवडीपैकी ९९% लागवड हिंदुस्थानांत होते व हिंदुस्थानांतील लागवडीमध्ये बंगालचा वाटा ८०% आहे. इतर देशांत ताग लावण्याचा प्रयत्न करण्यांत आला, तो अयशस्वी ठरला, त्यामुळे तागाचे बाबतीत संयुक्त राष्ट्रांस काळजी उरली नाही. फेब्रुवारी ते मे ह्या मुदतीत ताग लावण्यांत येतो आणि जून ते सप्टेंबर पीक काढण्यांत येते. तागाचे पीक करणारा शेतकरी व अखेरचा खरेदीदार गिरणीवाला ह्यांचे दरम्यान अनेक मध्यस्थ व दलाल असतात, त्याकारणाने गिरण्यांनी दिलेल्या किंमतीचे मानाने शेतकऱ्यांचे हाती फारच थोडी किंमत पडते. पूर्वी हातमागावर तागाचे कापड करीत असत. आतां त्यांची जागा गिरण्यांनी घेतली आहे. स्कॉटलंडमध्ये तागाच्या गिरण्या प्रथम स्थापन झाल्या व तेथील लोकांनी नंतर बंगालमध्ये येऊन आपले बस्तान बसाविले, त्याकारणाने स्कॉटसमेन लोकांचे ह्या घंटांत प्राबल्य फार आहे. आतां, हुगळीच्या दोन्ही तीरांवर मिळून शंभरावर तागाच्या गिरण्या आहेत. त्यांतील कांहीं हिंदी मुख्यतः मारवाडी लोकांच्या मालकीच्या आहेत. तागाच्या विविध कापडास जगभर मागणी असते. तागाची जागा घेणारा दुसरा समाधानकारक पदार्थ अद्याप सापडलेला नाही, आणि तागाचे नवे नवे उपयोग शोधून काढण्यांत येत आहेत. तागाच्या किंमती स्थिर राहण्याचे महत्त्व विशेष आहे, कारण लक्षावधि लोकांचा चरितार्थ त्यावर अवलंबून असतो.

कपाशीचे वर एकरी उत्पादन : स्वताचा उपयोग

हिंदुस्थानांत कपाशीचे दर एकरी उत्पन्न अत्यल्प आहे. पाण्यासाठीळ जमिनीत ते सरासरीने २०० पौंड व कोरड्या जमिनीत ७५ पौंड भरते. स्वताचा उपयोग केल्यास उत्पादन वाढवितां येणे शक्य आहे. इंडियन सेट्रल कॉटन कमिटीने ह्या संबंदांत बऱ्याच प्रयोगांस आर्थिक सहाय केले. अमोनियम सल्फेट, नैट्रेट ऑफ सोडा किंवा सुपर फॉस्फेट्स, बोनमील किंवा पेंड, शेणसत ह्या सर्वांचा उपयोग करून पाहण्यांत आला. फॉस्फेट्स व पोटेस शोषणक्षेपण नैट्रोजन उत्पादन अधिक वाढवितो, असे आढळून आले. कोरड्या, काळ्या जमिनीत भुइमुगाची पेंड वास्तु यशस्वी ठरली, परंतु कमी पावसाच्या क्षेत्रांत उत्पादनावर स्वताचा दुष्परिणाम झालेला आढळला. स्वतः योग्य वेळी देणे विशेष महत्त्वाचे आहे. एक एकर कोरड्या जमिनीस ४० पौंड नैट्रोजनची आवश्यकता असते आणि ५०० पौंड भुइमुगाची पेंड किंवा २०० पौंड अमोनियम सल्फेट ह्यांतून तो मिळू शकतो. पेरणीपूर्वी दोन आठवडे हे स्वतः दिले पाहिजे. जेथे पाऊस फार पडतो, तेथे पेरणीनंतर सहा आठवड्यांनी सत यावे.

हंबईत विजेच्या संचावर नियंत्रण

जाहिरात व रोषणाई ह्यासाठी वापरावयाच्या विजेवरील मुंबई शहरातील नियंत्रणे कांहीं काळ तशीच चालू राहावयाची आहेत. रस्त्यांवरील दिव्यांच्या उजेडांत सुधारणा होईपर्यंत, मोटारींच्या दिव्यांच्या शोतांवरील नियंत्रण दूर करणे शक्य होणार नाही. घरांच्या आंतील दिव्यांवरील सर्व बंधने काढून टाकण्यांत आलेली आहेत.

१९४४ मधील प्रगति

—तुलनात्मक आंकडे—

१९४३ साली पूर्ण झालेले काम ८,००,००० रु.वर

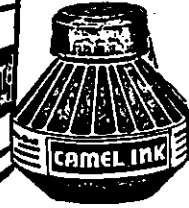
१९४४ साली पूर्ण झालेले काम ११,००,००० रु.वर

विमा हप्त्यांचे उत्पन्न १९४४ साली १,८३,००० रुपयांचे वर झाले. खर्चाचे प्रमाण उतरले आहे व त्या प्रमाणांत लाइफ फंडांत वाढ झाली आहे.

दि ट्रस्ट ऑफ इंडिया

अॅशुअरन्स कं. लि. पुणे.

मॅनेजर, अध्यक्ष:—श्री. सरदार
व्ही. एच. देशमुख, बी. ए. जगन्नाथमहाराज पंडित

फॉन्टनपेनकरतां

कॅमल इंक

सर्व

पसंत करतात.

वांडिकर आणि

कंपनी, मुंबई ८

“मागोरा”चा अभिनव व आश्चर्यकारक शोध

ढेकणांच्या उद्वत्त्या

(ABC)

BUG COILS (ABC)

प्रत्येक उद्वत्ती रात्रभर जळते व तोंपर्यंत ढेकून आपले ठिकाण सोडून बाहेर येत नाहीत. विशिष्ट घुरामुळे हा चमत्कार होतो. बॉक्समध्ये १२ तांबड्या उद्वत्त्या तांबड्या पॅकिंगमध्ये बॉक्स किं. रु. १८८, ट. स. निराळा.

दि मागोरा केमिकल कं. लि.,

हिराबाग, पुणे २

—त्वरा करा—

ज्या तरुणांना सैन्यांत भरती होणेचे असेल त्यांनी त्वरित येऊन भेटाचे अगर पत्रव्यवहार करावा.

भरती कोणत्याहि खात्यांत केली जाईल.

पत्ता:—

तुळजाराम मोदी

मोतीचौक, सातारा.

महाराष्ट्रांत लेखी गॅरंटी देणारे
पहिले व फक्त १ च
गोल्ड मेडॅलिस्ट व मराठी बळणाचे स्पेशॅलिस्ट
पेन्टर बेडेकर, ए. जी.,
बुधवार चौक, पुणे २ (सिटी)
बाहेरगांवची कामे रेल्वे, मोटार अगर पोस्टानें पाठवूं.

दि प्रेसिडेन्सी इंडस्ट्रियल बँक लिमिटेड,

प्रेसिडेन्सी बँक बिल्डिंग, पुणे.

मुंबई शाखा : इस्माईल बिल्डिंग, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत व विक्रीस

काढलेलें भांडवल	रु. १०,००,०००
खपलेलें भांडवल	„ १०,००,०००
जमा झालेलें भांडवल	„ ३,६७,९५५
एकूण खेळतें भांडवल	„ ३५,००,०००

मद्रास, सोलापूर, नगर व मुंबईवर ड्राफ्टस दिले जातात.

शेअर सर्टिफिकेट्स तयार आहेत. तरी शेअरबाबतच्या पावत्या पाठवून दिल्याबरोबर सर्टिफिकेट्स पाठविण्याची व्यवस्था होईल.

गो. धों. जोगळेकर चि. त्रिंबक चितळे
बी. ए. (ऑ.), बी. कॉम., एलएल. बी., मॅ. डायरेक्टर
मॅनेजर

दी भारत इंडस्ट्रियल बँक, लि०

हेड ऑफिस:—पुणे शहर

—शाखा:—

(१) पुणे कॅन्टोनमेंट (२) बारामती (३) लोणावळा
(४) वेलापूर. पे-ऑफिस:—खोपोली (जि. कुलाबा)
एकूण खेळतें भांडवल : ३०,००,००० रु. वर

चेअरमन:—श्री. के. वि. केळकर, M. A., LL. B.

पुढील गांवांवर डिमांड ड्राफ्टस दिले जातात:—

नगर, मुंबई, बंगलोर, अर्साकिरी, वेळगांव, धारवाड,
हुबळी, कोचीन, कालिकत वगैरे

आमचे बारामती शाखेत वेस्टर्न इंडिया, वॉर्टन,
एशियन, वगैरे कंपन्यांचे हते स्वीकारण्याची
व्यवस्था केली आहे.

शेअर विक्री चालू आहे.

गत वर्षी कर माफ ४% डिव्हिडंड देण्यांत आलें.

—सर्व प्रकारचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात—

रा. बा. साळवेकर, नी. ना. क्षीरसागर.
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि.

(Approved Re-treaders and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अकचुअरी.

महाराष्ट्रांतली रबराचा प्रमुख कारखाना

★ गिरणीचे रोलर्स

★ रबरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रीमोल्ड टायर्स

★ रबरी वॉशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर रबरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

ग्रामोद्धारस सामुदायिक शेतीची आवश्यकता

मि. कनिस्ले ह्यांचे भाषण

हिंदुस्थानातील तांदळाचे दर एकरी उत्पादन ८०० पौंड आहे. अमेरिकेत ते १,४५० व इटलीत ३,००० पौंड आहे. हिंदी गार्ड-म्हशीचे प्रत्येकी रोजचे दूध २ पौंडापेक्षा थोडे ज्यास्त भरते. हॉलंडमधील गार्ड २०.५ पौंड व इंग्लंडमधील गार्ड १५ पौंड दूध देतात. हिंदुस्थानातील दूध ज्यास्त सकस असले, तरी उत्पादनातील तूट त्याने भरून निघू शकत नाही. शहरांत व गांवांत प्रगति होत असली, तरी सेवेगांवे सुधारत चाललेली नाहीत. पाणीपुरवठा, रहाण्याची सोय, स्वच्छता, दळणवळण, ह्या सेवेगांवांच्या प्रमुख गरजा आहेत. येथे इंजिनिअर, शास्त्रज्ञ व कायदा करणारे ह्यांच्या कार्यक्षेत्रास वाव आहे. जगातील कित्येक देशांत सामुदायिक शेती यशस्वी झाली आहे. हिंदुस्थानांतहि ती यशस्वी होणे अगदी शक्य आहे. लोकांच्या मनोवृत्तीत मोठा फरक घडून येण्यावरच हे अवलंबून आहे. सामुदायिक शेतीच्या कल्पनेने मूळ घरले, की जुन्यापुराण्या अवजारांची जागा नवी यंत्रसामग्री घेऊ शकेल. शेती तज्ज्ञ त्यांचा उपयोग शिकवितील; यंत्रे विकणारे तीं लवकरच पुरवू शकतील, परंतु सुधारण्याची इच्छा ही मात्र शेतकऱ्यांतच निर्माण झाली पाहिजे. शेतकरी व त्यांच्या कुटुंबातील लोक ह्यांनी रहाणी-मध्ये सुधारणेची मागणी केली पाहिजे.

तेनसी व्हॅली योजनेची आठवण येथे सहाजिकच होते. ह्या योजनेच्या प्रारंभी तिला स्थानिक गांवकऱ्यांचा पुष्कळच विरोध होता, परंतु एक दोन दूरदृष्टीच्या शेतकऱ्यांनी स्वतःच्या उदाहरणाने इतरांस मार्ग दाखविला. प्रत्यक्ष फायदा दिसू लागतांचे विरोधकांचा विरोध मावळला व ते योजनेचे पुरस्कर्ते बनले. अशा तऱ्हेच्या योजना हिंदुस्थानांत अमलांत आणतां येण्याजोग्या आहेत, परंतु त्यासाठी शेतकऱ्यांची पुराणप्रियता नष्ट करणे आधी आवश्यक आहे.

“ शिक्षणासाठी परदेशी उमेदवार पाठविणे हा पैशाचा अपव्यय ”

“ व्यावसायिक व तांत्रिक शिक्षणासाठी परदेशी उमेदवार पाठविण्याचे महत्त्व सरकारास एकाएकी पटले आहे. वास्तविक, अशा शिक्षणाची व्यवस्था हिंदुस्थानांत पुरेशा संस्था स्थापन करतां येण्याजोगी आहे. शिकून येणारे उमेदवार “फोरमन” पद्धतीची देखरेख करणारेच केवळ होणार असतील, तर त्यांचेवर केलेला खर्च हा पैशाचा शुद्ध अपव्यय होय. हिंदुस्थानांत विलायतपेक्षा कमी किमतीत तेंच शिक्षण देतां येणे अगदी शक्य आहे. जे पुढे तज्ज्ञ शिक्षक किंवा औद्योगिक पुढारी होऊ शकतील असे अत्युच्च दर्जाचे निवडक लोकच फक्त विलायतेस शिक्षणासाठी पाठविणे योग्य होईल. ” :— सर एम. विश्वेश्वरअय्या (सरकारी औद्योगिक योजनेवरील मत)

चलनी नोटांमध्ये भर

ह्या महिन्याच्या ११ तारखेस पुण्या झालेल्या आठवड्यांत हिंदुस्थानातील सेव्हत्या चलनी नोटांच्या किमतीत सवा नऊ कोटींची भर पडली आणि अशा एकूण नोटांची किंमत १,१२५ कोटी रुपये झाली.

दि सुप्रीम बँक ऑफ
इंडिया लिमिटेड

हेड ऑफिस : गणपतगल्ली बेटगांव
शाखा : लक्ष्मीपुरी कोल्हापुर
खेळते भांडवल १५ लाखांवर

—डायरेक्टर बोर्ड—

श्री. एस. जी. पंत बाळेकुंद्री, B. A., LL. B.
चेअरमन.

श्री. एल. एस. आजगांवकर, श्री. एस. के. सामंत,
श्री. एन. व्ही. सामंत, श्री. पी. ए. तेंडोलकर, श्री. जी.
एन. कलघटगी, श्री. डी. आय. गाडवी, श्री. आय.
एम्. मुंशुरवाडी, श्री. टी. व्ही. पोरवाल, श्री.
डी. आर. अनगोळकर, श्री. आर. डी. गुर्लहोस्कर, श्री.
जी. जी. वेलिंग.

आकर्षक दराने मुदतीच्या ठेवी
स्वीकारल्या जातात.

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.
अधिक माहितीसाठी लिहा अगर भेटा.

एस. एन. सामंत,
मॅनेजिंग डायरेक्टर

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

(शेड्यूल्ड बँक)

हेड ऑफिस : पुणे शहर

— भांडवल —

अधिकृत	रु. ५०,००,०००
विक्रीस काढलेले व खपलेले	रु. १०,००,०००
वसूल झालेले	रु. १०,००,०००
एकूण खेळते भांडवल	रु. १,००,००,००० वर

—डायरेक्टर बोर्ड—

श्री. धों. कृ. साठे, चेअरमन
श्री. व्ही. पी. वडे, प्रो. व्ही. जी. काळे, श्री. एन. जी.
पवार, श्री. एस. जी. मराठे, श्री. आर. सी. सोहोनी, श्री.
टी. व्ही. रानडे, श्री. एम. आर. जोशी, श्री. एफ. डी.
पदमजी, श्री. एम. व्ही. गोखले, श्री. व्ही. एच. देशमुख.

—शाखा—

डेकन जिमखाना, मुंबई, जळगांव,
खडकी, गिरगांव (मुंबई), नागपूर,
रत्नागिरी, फैजपूर (चे-ऑफिस)

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

सी. व्ही. जोग, मॅनेजर

शंभराच्या 'फाटक्या' नोटा कायदेशीर केव्हां समजाव्या ?

रिझर्व्ह बँकिला ५०० रु. घावे लागले

जौनपूर शहरातील राधा कृष्ण गोपाळलाल या नांवाच्या पेटीने ५०० रु. च्या ५ शंभराच्या नोटा रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाकडे पाठविल्या व त्यांचा हलक्या रुपये मागितले. सदर नोटांचे अर्धे तुकडे केले होते व ते पाठीमागून कागदाचा तुकडा लावून चिकटविले होते. सदर नोटा पाहिल्यावर रिझर्व्ह बँकेच्या कर्नसी ऑफिसरने सदर नोटांचे सर्व भाग शाबूत नाहीत, फक्त एका बाजूचे अर्धे भाग बरोबर आहेत, बाकीच्या उरलेल्या अर्ध्या भागातील आकडा बरोबर जुळला नाही असे म्हणून निम्मे पैसे सदर पेटीला देण्याची तयारी दर्शविली. परंतु नोटा सऱ्या असल्यामुळे पेटीने निम्मे पैसे घेण्याचे नाकारले व रिझर्व्ह बँकेवर ५०० रु. मिळण्याबद्दल दावा लावला. सदर दावा सालच्या कोर्टांनी रद्द केला. त्यांच्या मताने सदर नोटा या फाटक्या होत व फाटक्या नोटांचे पैसे दिलेच पाहिजेत असे कायद्यांत कुठेही लिहिले नाही. हे पैसे देणे न देणे हे रिझर्व्ह बँकेच्या मजीची गोष्ट आहे. याकरता रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया अक्टच्या २८ व्या कलमाचा आधार घेण्यांत आला व रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया (नोट रिफंड) रूल्स १९३५ पैकी रूल नं. २ प्रमाणे नोटा फाटक्या असल्याचे ठरविण्यांत आले.

परंतु हायकोर्टाने हा निर्णय बरोबर नसल्याचा खेरा मारून रिझर्व्ह बँकेने वादीस ५०० रु. यावेत असा निकाल दिला. हा निकाल देतांना हायकोर्टाने असे म्हटले आहे की,

“फाटक्या नोटांचे पैसे देणे न देणे हा रिझर्व्ह बँकेच्या मजीचा प्रश्न आहे ही गोष्ट सरी आहे. परंतु अमुक एक नोट फाटकी आहे की नाही, हे प्रथम २ (ई) नियमाप्रमाणे पाहिले पाहिजे व या नियमांत फाटक्या नोटांची व्याख्या अशी केली आहे की ज्या नोटांचा काही भाग सांपडत नाही ती फाटकी नोट होय.

कोर्टापुरतील नोटांचा कोणताच भाग हरवलेला नाही. फक्त दोन भाग जुळविताना नीट रीतीने न जुळविल्यामुळे नंबर मागेपुढे झाल्यासारखे दिसतात. नोटांच्या मागील चिठी काढून टाकून जवळ जवळ जर दोन्ही तुकडे ठेवले तर दोन्ही तुकडे एकाच नोटांचे आहेत असे स्पष्ट दिसून येते. सबब या नोटांला फाटकी 'म्युटिलिटेड' नोट म्हणता येत नाही. सबब रिझर्व्ह बँकेने नोटांचे पैसे दिले पाहिजेत.”

पाटणा विश्वविद्यालयाच्या कागदाचे प्रकरण

पाटणा विश्वविद्यालयाचे माजी राजिस्ट्रार, मि. जमुनाप्रसाद, ह्यांनी व त्यांचा बंधु (विश्वविद्यालयाचा स्टोअर कीपर) ह्यांनी विश्वविद्यालयासाठी कागद पाहिजे असे सांगून टिटावर पेपर मिल्सकडून बराच कागद मिळविला व त्यापैकी बहुतेक कागद स्थानिक कागद व्यापाऱ्यांस विकला, अशा आरोपावर इतर तिघांसमवेत वरील दोघांवर पाटणा येथील कोर्टात सटला चालू आहे.

मुंबई शेअर बाजार

(मेसर्स व्ही. एम. लिमये आणि कं. पुणे ४ यांजकडून)

व्याज-वजा (xd)
इंदि. युना. ३०-५-४५

१९४४ मधील चढउतार	दिलेले व्याज + इंडि ५ अंतिम	व्याज केव्हां मिळते	कंपनीचे नांव	मूल रु.	मंगळवार दि. १५/५/४५	बुधवार १६/५/४५	गुरुवार १७/५/४५	शुक्रवार १८/५/४५	सोमवार २१/५/४५
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफेंड्स	३०	२०६६-४	२१०३-१२	२१२१-४	२०९५-०	२१२०-०
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्डिनरी	७५	३८८-८	३९५-८	३९८-०	३९३-०	३९७-०
२२०१; १६९५	५०-०-०५	मार्च-सप्टे.	बॉम्बे इरॉग	२५०	१८५२-८	१८५७-८	१८६५-०	१८७१-४	१८७८-८
७६५; ५३३	१६-०-०५	मार्च-सप्टे.	कोहिनूर	१००	६०९-०	६१५-८	६१०-८	६१२-०	६१४-०
६५३; ४७५	२२-०-०	मे	स्वदेशी	१००	५२२-०	५२४-०	५२५-०	५२४-०	५२७-८
४९८; ३६१	६-०-०५	नोव्हें.-एप्रिल	नागपूर	१००	३७३-०	३७३-८	३७५-०	३७२-८	३७५-८
३७७; २६५	१५-०-०	एप्रिल	फिनले	१००	२८८-८	२९०-०	२९१-०	२८१-०	२९२-०
३९४; २८२	९-०-०५	ऑक्टो.-एप्रिल	गोकक	१००	२९५-४	२९७-०	३००-८	२९७-०	२९९-०
३०५; २१८	४-०-०५	जाने.-जुलै	सिंधलेक्स	५०	२६६-०	२६८-०	२६८-०	२६५-०	२७६-०
५-१०-६; ३-६	०-४-०	मार्च	अपोलो	२	३-१३-६	३-१४-६	३-१४-६	३-१५-०	३-१५-६
२१-१४; १३-४-६	०-१५-०	मे	इंदि. यु. ऑर्डि.	१०	१४-५-६	१४-७-०	१४-७-०	१४-६-०	१४-११-६
४-९; २-७	०-३-०	मे	डिफेंड्स	१	३-०-०	३-०-०	३-०-०	२-१५-९	३-१-०
१२७०; ६३०	१११-०-०	जुलै	इंदूर माळवा	१००	७१०-०	७१३-१२	७१३-१२	७०७-८	७१०-०
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	३००	२३५-१२	२३६-१२	२३७-०	२३७-०	२३९-०
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	बिलापूर शुगर	५०	२१६-८	२१७-८	२१८-०	२१६-०	२१७-०
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे बर्मा	१२५	५५१-४	५३०-०	५३०-०	५३१-४	५३५-०
६३-१२; ७३	२-०-०	जुलै	न्यू इंडिया अॅ.	१५	७७-०	७८-०	७९-०	७८-०	७९-८
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिंदिया स्टीम	१५	३४-३	३४-६	३४-७	३४-२	३४-५
८५; ४८	२-०-०	एप्रिल	शिबराजपूर	१०	५०-०	५१-०	५१-०	५०-०	५१-०
३३; १९	टाटा केमिकल	१०	१८-१०	१८-१०	१८-१२	१८-१०	१८-१४
९०; ६८-१२	३-०-०	सप्टेंबर	टाटा ओईल	२५	६७-०	६७-८	६८-४	६८-४	६९-०
			३ ३/४ रोसे	१००	१००-१-०	१००-१	१००-१	१००-१	१००-१

टी. व्ही. ए.

ओसाड जमिनीचे नवनवन

अमेरिकेतील तेनसी नदीच्या भोंवतालचा प्रदेश पावसाच्या पाण्याच्या पुराने धुवून निघाला होता. १९३० च्या सुमारास, १ कोटि ३० लक्ष एकरांवर पसरलेली पूर्वीची घनदाट अरण्ये नाहीशी झाली होती; तीनशे वर्षांच्या सतत शेतीमुळे जमिनीला कस राहिला नव्हता; १० लक्ष एकर जमीन शेतकामास निरुपयोगी झाली होती; १५ लक्ष एकर जमीन रिती पडण्याच्या मार्गावर होती; ४५ लक्ष एकर जमीन खत-पाण्याशिवाय उपयोगात येणे शक्य नव्हते. या जमिनीवर २५ लक्ष जीव जगत होते. कपास व तमासू पिकवणाऱ्या एकाड्या, सर्वस्व नष्ट झालेल्या, अशिक्षित व डोंगरी लोकांचा हा मुळतः असेच बहुतेक सर्वजण त्या भागास म्हणत.

१९३३ च्या मे महिन्यांत अमेरिकन सरकारने या प्रदेशांतील जीवन सुसकर आणि लोक अधिक उद्योगी व कार्यक्षम करण्याचा निर्धार केला. जीवित व संपत्ति यांना धोका देणाऱ्या पुरांवर विजय मिळविण्याचे त्याने ठरविले. ओसाड होणाऱ्या जमिनीवर उत्कृष्ट पीक काढण्याची योजना आखण्यांत आली. त्याकरिता लागणारी सते तयार करण्याची सिद्धता झाली. नवीन झाडे लावून अरण्ये वाढविण्याचे योजण्यांत आले. घरांस, शेतकामास व कारखान्यांस स्वस्त विजेचा पुरवठा करण्याचे ठरविले. नदीचे पात्र खोल करून स्वस्त जल-वाहतुकीची सोय करण्याचेहि निश्चित झाले. ही प्रचंड योजना एकसूत्रीपणाने चालवून यशस्वी करण्याकरिता "टी. व्ही. ए." तेनसी व्हॅली अॅथॉरिटीची स्थापना करण्यांत आली.

गेल्या दहा वर्षांच्या अल्प काळातील "टी. व्ही. ए." ची प्रगति विलक्षण आहे. लहान-मोठी घरणे बांधून पूर येण्याचा संभव अल्पतर करण्यांत आला आहे. प्रस्तुतचे महायुद्ध सुरू झाल्यापासूनच्या काळांतहि आठ घरणे बांधण्यांत आली आहेत. तेनसी व्हॅलीतील वीज आजूबाजूच्या कारखान्यांतहि नेण्यांत आली आहे. आज युद्धकार्यांत गुंतलेल्या, बोटी बांधणाऱ्या, बाँबर विमाने तयार करणाऱ्या व अॅल्युमिनिअमच्या प्रचंड कारखान्यांत ही वीज सेळत आहे. अमोनियम नायट्रेट, सिन्थेटिक अमोनिया, प्युअर एलेमेंटल फॉस्फरस, कॅल्सिअम कार्बाइड, फॉस्फेटिक फर्टि-लायझर्स व फॉस्फेट ओअर बनविणाऱ्या कारखान्यांतहि तिचाच उपयोग करण्यांत येतो.

पुरांचे पाणी घरणानीं अडवून मोठमोठ्या तलावांत सोडण्यांत आले आहे. पाण्याने जमीन बाहून जाऊन रेंताड होण्याची क्रिया थांबविण्यांत आली आहे. सुपर फॉस्फेटचा उपयोग करून शेतीचे, फळा-दुधाचे, मांस-अंड्याचे उत्पादन वाढविण्यांत आले आहे: शेती करण्याच्या पद्धतीत व शेतीच्या पिकांत सुधारणा करण्यांत आल्या आहेत. सेढ्यांतील सुबलक व स्वस्त विजेच्या पुरवठ्यामुळे शेतकऱ्यांचे कष्ट, वेळ व पैसा यांची बचत करणाऱ्या यंत्रसामुग्रीचा व्यापक प्रमाणावर उपयोग करणे शक्य झाले आहे. फळे व इतर पदार्थ दीर्घकाल टिकविण्याची सोय झाल्याने शेतकऱ्यांच्या सुखांत व उत्पन्नांत भरच पडली आहे. थोडक्यांत, शेतीचे व उद्योगधंद्यांचे पुरुज्जीवन झाले आहे. तेनसी व्हॅलीतील शेतकऱ्यांचे उत्पन्न गेल्या दहा वर्षांत दुप्पट झाले आहे. १९३५-४० च्या पांच वर्षांच्या काळावर्षांत येथील शेत जमिनीच्या किंमती १९ टक्क्यांनी वाढल्या आहेत. सान्या अमेरिकन

राष्ट्राचा विचार केला असता या काळांत येथील किंमती सरासरी फक्त २ टक्क्यांनी वाढल्या. हे लक्षांत घेतां एकवेळच्या ओसाड जमिनीच्या किंमती १९ टक्क्यांनी वाढाव्यात यांत विशेष अर्थ वाटतो.

'टी. व्ही. ए.' च्या योजनेत अमेरिकन सरकारने ७,४५० लक्ष डॉलर्स गुंतविले आहेत.

ती योजना हा आतां प्रयोग राहिलेला नाही. ही एक सत्यकथा आहे. युद्धकाळांतहि ही योजना स्थगित न करतां अमेरिकन सरकारने ती पुरी करण्याचाच प्रयत्न केला. त्याच्या या प्रयत्नाला टी. व्ही. ए. च्या उपयुक्त युद्धकार्यामुळे अधिकच पुष्टि मिळाली आहे.

खाणीतील भट्टी

कोळशाच्या उत्पादनपद्धतीत एक महत्त्वाची भर पडली आहे. कोळशास खाणीतच आग लावावी व त्यापासून गॅस काढावा अशी कल्पना शास्त्रज्ञांस बरेच दिवसांपूर्वी सुचली होती. पण तीस आतां मूर्त स्वरूप आले आहे. याचे श्रेय मुख्यतः सोव्हिएट शास्त्रज्ञांकडे आहे.

या पद्धतीत खाणीत दोन नळ पुरतात व त्यांचीं खाणीतील तोंडे बोग्याने जोडतात. एका नळांतून हवा पुरविली व कोळसा पेटविला की, दुसऱ्या नळांतून गॅस बाहेर येतो. या गॅसचा उपयोग यंत्रे चालविणे व विजेचे उत्पादन करणे, त्याचप्रमाणे लोखंड, अमोनिया, रबर व तेल करण्याकडे होतो.

विशेषतः इतर पद्धतींनी कोळसा खाणींतून काढणे जेथे किफायतशीर पडत नाही (३० अधिक राख असणारा कोळसा, पातळ थरांत सापडणारा कोळसा इ०,) तेथे ही पद्धति चांगले काम देते.

—श्री. चिं. काळे

पुणे सेंट्रल कोऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड

स्थापना-१९१७

फोन नं. ४८३

तारेचा पत्ता "Cencobank"

पोस्टबॉक्स नं. ११

मुख्य कचेरी:- लक्ष्मी रोड, पुणे शहर.

शहर शाखा : डेकन जिमखाना, सर परशुराम-भाऊ कॉलेज, फर्ग्युसन कॉलेज-सेव्हिंग बँक सेकशन.

—शाखा—

जुन्नर, खेड, दौंड, इंदापूर, सासवड, वारामती व निरा

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

जास्त माहितीसाठी समक्ष भेटा-अगर लिहा.

द. दि. चितळे

मॅनेजिंग डायरेक्टर